

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

گزارش بخش خارجی اقتصادهای جهان

روند تغییرات تراز حساب جاری همواره به عنوان یکی از متغیرهای مهم اقتصادی مورد بررسی و پایش چه توسط خود کشورها و چه توسط مراجع بین‌المللی قرار داشته است. اقتصادها بنا به مرحله توسعه و ساختار اقتصادی خود ممکن است طی بازه‌های زمانی گوناگون از مازاد یا کسری تراز حساب جاری برخوردار باشند. طبق گزارش اخیر صندوق بین‌المللی پول، در سال ۲۰۱۸، کشور آلمان با مازاد تراز حساب جاری معادل ۲۹۱ میلیارد دلار و آمریکا با کسری تراز حساب جاری برابر با ۴۷۸ میلیارد دلار رتبه‌های اول را در میان اقتصادهای جهان از منظر مازاد یا کسری تراز حساب جاری دارا هستند. در این گزارش ضمن ارائه آماری از آخرین داده‌های مربوط به ۳۰ اقتصاد جهان منتخب به همراه وضعیت تراز حساب جاری ایران، خلاصه توصیه‌های سیاستی صندوق بین‌المللی پول برای بهبود تراز حساب جاری کشورها، ارائه شده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

بعد از سپری شدن بحران‌های مالی جهان، کل تراز مزاد و کسری حساب جاری جهان در سال ۲۰۱۸ به سه درصد تولید ناخالص داخلی رسید که کاهش مزبور طی سال‌های اخیر عمدتاً ناشی از گردش تراز به سمت اقتصادهای پیشرفته است. بررسی‌های صندوق بین‌المللی پول در خصوص تراز حساب جاری ۳۰ اقتصاد منتخب جهان^۱ نشان می‌دهد که ۳۵ الی ۴۵ درصد از تراز کلی مزاد و کسری حساب جاری در سال ۲۰۱۸ بیش از حد بوده است.

ترازهای بیش از حد متعادل در منطقه یورو (با تسلط آلمان و هلند) و سایر اقتصادهای پیشرفته (جمهوری کره و سنگاپور) است. آلمان برای سومین سال متوالی، دارنده بالاترین تراز حساب جاری مثبت در میان کشورهای جهان است. تراز حساب جاری این کشور از ۲۹۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ با افت اندکی به ۲۹۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ افزایش یافته است. کشورهای ژاپن، روسیه، هلند و جمهوری کره به ترتیب با تراز حساب جاری مثبت ۱۷۵، ۱۱۴، ۹۹ و ۷۶ میلیارد دلار در رده‌های دوم تا پنجم جهان قرار دارند (جدول ۱). با وجود کاهش قابل توجه تراز حساب جاری چین از ۱۹۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ به ۴۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸، موقعیت خارجی چین در راستای سیاست‌های بنیادین و مطلوب این کشور، ارزیابی می‌شود. احیای تراز حساب جاری این کشور نیازمند انجام یک سری اقدامات تدریجی در زمینه سیاست‌های کلان اقتصادی و پذیرش اصلاحات ساختاری بیشتر در این کشور است. شایان ذکر است کشور چین در سال ۲۰۱۵ با ۳۰۴ میلیارد دلار بالاترین مزاد تراز حساب جاری را در بین کشورهای جهان دارا بوده است.

در میان ۱۵ اقتصاد دارای مزاد تراز حساب جاری که توسط صندوق بین‌المللی پول مورد بررسی قرار گرفته، از حیث نسبت مزاد تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی، کشورهای سنگاپور با ۶۵ میلیارد دلار تراز مثبت دارای نسبت ۱۷،۹ درصد و استان تایوان چین با ۶۸ میلیارد دلار مزاد تراز، دارای نسبت ۱۱،۶ درصد بوده که رقم قابل توجهی است. این نسبت برای ۱۵ کشور مزبور بین ۰،۴ تا ۱۷،۹ درصد متغیر است.

ترازهای کمتر از حد متعادل در اقتصادهای انگلیس، آمریکا و برخی اقتصادهای بازار نوظهور (آرژانتین و اندونزی)، است. بالاترین کسری تراز حساب جاری در سال ۲۰۱۸ متعلق به کشور آمریکا با رقم ۴۷۸ میلیارد دلار بوده که در مقایسه با سال ۲۰۱۷، معادل ۲۹ میلیارد دلار افزایش یافته است. بعد از آمریکا اقتصادهای انگلیس، هند، کانادا و اندونزی به ترتیب با کسری تراز حساب جاری ۱۰۹، ۶۸، ۴۵ و ۳۱ میلیارد دلار دارنده بالاترین کسری تراز حساب جاری در سال ۲۰۱۸ هستند (جدول ۱).

نسبت کسری تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی در ۱۵ اقتصاد دارای کسری تراز بین ۰،۳ تا ۲۷ درصد متغیر بوده که بالاترین رقم متعلق به کشور لبنان با رقم ۱۵ میلیارد دلار کسری تراز حساب جاری و معادل ۲۷ درصد است. در قیاس با تولید ناخالص داخلی، در سال ۲۰۱۸ نسبت مزاد تراز حساب جاری آلمان به تولید ناخالص داخلی جهان ۰،۳ درصد و نسبت به تولید ناخالص داخلی خود آلمان ۷،۳ درصد است، در حالی که کسری تراز حساب جاری آمریکا، ۰،۶ درصد

^۱ تراز حساب جاری یک حساب آماری است که در آن، مبادلات اقتصادی یک کشور با سایر کشورهای جهان به اختصار و بطور نظام‌مند برای یک دوره زمانی مشخص ارائه می‌شود. این متغیر معمولاً بر حسب ارقام مطلق و یا نسبت به تولید ناخالص داخلی، تعیین و پایش می‌شود.

^۲ External Sector Report, The Dynamics of External Adjustments, July 2019

^۳ شامل کشورهای آلمان، ژاپن، روسیه، هلند، جمهوری کره، عربستان سعودی، سوئیس، استان تایوان چین، سنگاپور، ایتالیا، چین، تایلند، نروژ، ایرلند و امارات متحده عربی

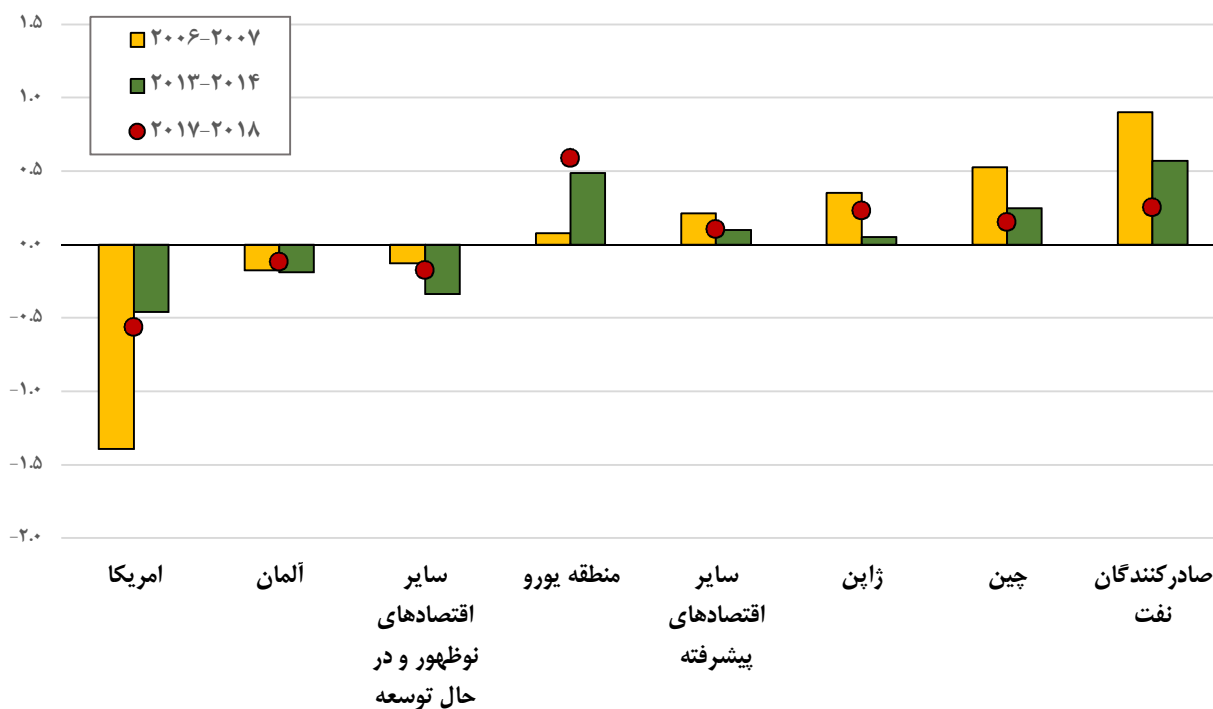
^۴ شامل کشورهای آمریکا، انگلیس، هند، کانادا، اندونزی، استرالیا، آرژانتین، ترکیه، مکزیک، پاکستان، الجزایر، لبنان، برزیل، کلمبیا و فرانسه

معاونت بررسی های اقتصادی

تولید ناخالص داخلی جهان و ۲,۳ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور است. به عبارتی میزان تاثیر مثبت مزاد تراز حساب جاری آلمان بر جهان کم ولی در اقتصاد این کشور بالاست که این موضوع برای امریکا هم با درجه شدت کمتری صادق است.

تغییر نسبت تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی جهان برای سه بازه زمانی ۲۰۰۶-۲۰۰۷، ۲۰۱۳-۲۰۱۴ و ۲۰۱۷-۲۰۱۸ برای اقتصادهای منتخب در نمودار ۱ نشان داده شده است. همان طور که در نمودار مشخص است، تغییر نسبت کسری تراز حساب جاری کشور امریکا از رشد منفی ۱,۴ درصد تولید ناخالص داخلی در دوره ۲۰۰۶ الی ۲۰۰۷ به رشد منفی ۰,۶ درصد در سال ۲۰۱۸ رسیده که حاکی از کاهش سرعت تضعیف آن است. طی این دوره، از سرعت رشد نسبت مزاد تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی اقتصاد چین هم کاسته شده و از ۰,۵ درصد طی سالهای ۲۰۰۶ الی ۲۰۰۷ به ۰,۲ درصد طی سال ۲۰۱۷ الی ۲۰۱۸ رسیده است. نسبت مزاد تراز حساب کشورهای صادرکننده نفت به تولید ناخالص داخلی جهان در بازه ۲۰۰۶-۲۰۰۷ با رشد ۰,۹ درصد همراه بوده که در سالهای بعد سرعت این رشد کاهش یافته و به ۰,۳ درصد نرخ رشد طی سال ۲۰۱۸ نسبت به سال ۲۰۱۷، رسیده است.

نمودار ۱- روند تغییر نسبت تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی جهان در بازه های زمانی گوناگون - درصد

مزاد تراز حساب جاری ۱۵ اقتصادبررسی شده توسط صندوق بین المللی پول در سال ۲۰۱۸ برابر با ۱۴۷۵ میلیارد دلار و کسری تراز حساب جاری ۱۵ اقتصاد دیگر معادل ۱۱۴۷ میلیارد دلار است. ۷۱ درصد از مزاد حساب جاری ۱۵ کشور سری اول و نزدیک به ۶۱ درصد از کسری حساب جاری ۱۵ کشور سری دوم، متعلق به اقتصادهای پیشرفته است.

معاونت بررسی های اقتصادی

تراز حساب جاری در اقتصادهای منتخب بررسی شده در منطقه یورو مثبت و برابر با ۳۹۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ بوده که نسبت به سال ۲۰۱۷، حدود ۱۵ میلیارد دلار، تضعیف شده است. در این سال نسبت مازاد تراز حساب جاری این منطقه به تولیدناخالص داخلی جهان برابر با ۰,۵ درصد و نسبت به تولیدناخالص داخلی همین منطقه ۲,۹ درصد است.

طبق داده‌های صندوق بین المللی پول، تراز حساب جاری ایران در سال ۲۰۱۵ برابر با ۱,۲ میلیارد دلار، برای سال ۲۰۱۶ برابر با ۱۶,۳ و برای سال ۲۰۱۷ برابر با ۱۶,۵ میلیارد دلار بوده است. رقم برآوردی این صندوق برای تراز حساب جاری ایران در سال ۲۰۱۸ حدود ۱۹,۵ میلیارد دلار است که طبق پیش‌بینی این صندوق در سال ۲۰۱۹، تراز مزبور برای ایران از مازاد تبدیل به کسری شده و به منفی ۱,۸ میلیارد دلار خواهد رسید. نسبت مازاد تراز حساب جاری ایران به تولیدناخالص داخلی برای سال ۲۰۱۷ معادل ۳,۸ درصد و برای سال ۲۰۱۸ حدود ۴,۳ درصد برآورد شده است.

وضعیت اعتباری اقتصادهای بررسی شده نشان می‌دهد که اقتصادهایی که دارای موقعیت خالص اعتباری مثبت هستند در سال ۲۰۱۸ هم بهبود داشتند و به بالاترین سطح از این منظر یعنی نزدیک به ۲۰ درصد تولیدناخالص داخلی، رسیدند. این وضعیت برای اقتصادهای دارای خالص اعتباری منفی هم صادق بوده و به بیشترین حد خود رسیده است. شدت یافتن تنش‌های تجاری و همچنین مسائل مرتبط با برگزیت، تاثیراتی را بر رشد اقتصاد جهان و افزایش تلاش برای ریسک‌گریزی، داشته که این اتفاقات می‌تواند بر اقتصادهایی که وابستگی بالایی به تقاضای خارجی و تامین مالی خارجی دارند، تاثیر بگذارد. در میان مدت در فقدان اعمال سیاست‌های اصلاحی، تنش‌های تجاری تقویت شده و واگرایی بیشتر درایی‌های خارجی در اقتصادهای بدهکار باعث سرریز شدن مسائل به سایر اقتصادهای جهان خواهد شد.

در اغلب اقتصادهای سیستماتیک، ستانده نزدیک به پتانسیل است در نتیجه لازم است ترکیبی از سیاست‌های اقتصاد کلان و اصلاح ساختار برای پشتیبانی از تجدید تراز، کالبره شوند. کشورهای با کسری تراز حساب جاری بالا مانند انگلیس و امریکا، به پذیرش یا استمرار سیاست انقباض مالی دوستدار رشد، نیاز دارند. در حالی که اقتصادهای با مازاد تراز حساب جاری مانند آلمان، جمهوری کره و هلند بهتر است از فضای مالی در اختیار برای تقویت پتانسیل رشد، افزایش سرمایه‌گذاری در زیرساخت و کسب تعادل مجدد استفاده کرده و حتی الامکان از اتکای بیش از حد به سیاست پولی، اجتناب ورزند.

همچنان سیاست‌های ساختاری هسته مرکزی مقابله با عدم تعادل خارجی هستند ولی لازم است این سیاست‌ها متناسب با شرایط داخلی هر اقتصاد، طراحی و اولویت‌بندی شوند. به طور کلی اقتصادهای مواجه با مازاد تراز حساب جاری، می‌باید از اصلاحاتی که باعث تشویق سرمایه‌گذاری و در عین حال کاهش پس‌انداز شود، از طریق پشتیبانی از نوآوری و مقررات‌زدایی در بخش‌های خاص (آلمان و جمهوری کره)، توسعه پوشش شبکه‌های تامین اجتماعی (جمهوری کره، مالزی و تایلند) و بررسی افزایش پس‌انداز بنگاهی، پشتیبانی کنند. اقتصادهایی که دارای کسری تراز حساب جاری بالا هستند، می‌باید انعطاف‌پذیری در بازار کار را افزایش داده و رقابت‌پذیری را با ارتقاء مهارت‌های پایه نیروی کار (کانادا، اندونزی، آفریقای جنوبی، اسپانیا، انگلیس، امریکا) تقویت کنند.

در منطقه یورو، در کشورهایی که همچنان نیاز به سیاست‌های پولی برای بازگشت تورم به اهداف موردنظر وجود دارد، لازم است در اقتصادهای اصلی اعتباردهنده رشد بیشتر دستمزدها برای توازن بخشی مجدد، انجام شود. این اقدام حتی

معاونت بررسی های اقتصادی

در برخی کشورها که موقعیت تراز خارجی آنها در راستای بنیان‌های اقتصادی آنهاست، برای مقابله با عدم تعادل داخلی و جلوگیری از شکل‌گیری عدم تعادل خارجی اقداماتی از طریق اصلاحات ساختاری هدفمند شامل کاهش موانع برای سرمایه‌گذاری و رقابت در برخی بخش‌های خاص (چین و ژاپن) لازم است.

انعطاف‌پذیری نرخ ارز همچنان عامل اصلی تسهیل تعدیل خارجی است که شواهد محدودی در رابطه با تضعیف این مکانیسم طی زمان، هم وجود دارد. جنبه‌های گوناگون تجارت بین‌المللی از جمله تسلط پول ملی و گسترش زنجیره ارزش، می‌تواند در کوتاه مدت موجب باعث تغییر مکانیسم تعدیل خارجی شود در حالی که اثرات واگرایی نرخ ارز بر جریان‌های تجاری در میان مدت اثر می‌گذارند. در برخی موارد تاثیر کند تغییر نرخ ارز بر صادرات در کوتاه مدت، این موضوع را یادآوری می‌کند که در برخی شرایط لازم است سیاست اعمال نرخ ارز منعطف همراه با سایر سیاست‌ها از جمله بهبود دسترسی به اعتبارات و زیرساخت حمل و نقل پشتیبانی شود تا تعادل بخشی مجدد خارجی تسهیل شود. در حین طراحی پاسخ‌های سیاستی لازم است به سایر جنبه‌ها مانند وابستگی به دریافت وام‌های خارجی، هم توجه شود.

ضرورت دارد تا کلیه اقتصادها از سیاست‌هایی که باعث ایجاد اختلال در تجارت آنها می‌شود، پرهیز کنند. اقدامات سیاستی اخیر در زمینه تجارت بر جریان‌های تجاری جهانی، سرمایه‌گذاری و رشد از مسیر اثرات بر میزان اطمینان کسب‌وکارها و ایجاد اختلال در زنجیره‌های ارزش جهانی، تاثیر گذاشته اگرچه هنوز اثرات آن بر عدم تعادل خارجی، هنوز مشخص نشده است. در عوض، کشورهای موجه با مازاد یا کسری تراز حساب جاری می‌باید به سمت احیای تلاش‌های آزادسازی و تقویت نظام تجاری قاعده‌مند چندجانبه، که به خوبی باعث خدمت به اقتصاد جهان طی ۷۵ سال گذشته شده، تلاش کنند.

جدول ۱- پانزده اقتصاد برتر دارای مازاد یا کسری حساب جاری در سال ۲۰۱۸

نسبت تراز حساب جاری به GDP (%)	نسبت تراز حساب جاری به GDP جهان (%)	تراز حساب جاری (میلیارد دلار)		
		۲۰۱۸	۲۰۱۷	
۱۵ اقتصاد برتر دارای مازاد تراز حساب جاری				
۷,۳	۰,۳	۲۹۱	۲۹۶	آلمان
۳,۵	۰,۲	۱۷۵	۲۰۲	ژاپن
۶,۹	۰,۱	۱۱۴	۳۳	روسیه
۱۰,۸	۰,۱	۹۹	۸۷	هلند
۴,۴	۰,۱	۷۵	۷۵	جمهوری کره
۹,۲	۰,۱	۷۲	۱۰	عربستان سعودی
۱۰,۲	۰,۱	۷۲	۴۵	سوئیس
۱۱,۶	۰,۱	۶۸	۸۳	استان تایوان چین
۱۷,۹	۰,۱	۶۵	۵۵	سنگاپور
۲,۶	۰,۱	۵۳	۵۴	ایتالیا
۰,۴	۰,۱	۴۹	۱۹۵	چین
۷,۰	۰,۰	۳۵	۵۰	تایلند
۸,۱	۰,۰	۳۵	۲۳	نروژ
۹,۱	۰,۰	۳۴	۲۸	ایرلند
۶,۶	۰,۰	۲۸	۲۶	امارات متحده عربی
۱۵ اقتصاد برتر دارای کسری تراز حساب جاری				
-۲,۳	-۰,۶	-۴۷۸	-۴۴۹	امریکا
-۳,۹	-۰,۱	-۱۰۹	-۸۸	انگلیس
-۲,۵	-۰,۱	-۶۸	-۴۹	هند
-۲,۶	-۰,۱	-۴۵	-۴۶	کانادا
-۳,۰	۰,۰	-۳۱	-۱۶	اندونزی
-۲,۰	۰,۰	-۲۹	-۳۵	استرالیا
-۵,۲	۰,۰	-۲۷	-۳۲	آرژانتین
-۳,۵	۰,۰	-۲۷	-۴۷	ترکیه
-۱,۸	۰,۰	-۲۲	-۲۰	مکزیک
-۶,۳	۰,۰	-۲۰	-۱۳	پاکستان
-۹,۱	۰,۰	-۱۶	-۲۲	الجزایر
-۲۷,۰	۰,۰	-۱۵	-۱۴	لبنان
-۰,۸	۰,۰	-۱۵	-۷	برزیل
-۳,۸	۰,۰	-۱۳	-۱۰	کلمبیا
-۰,۳	۰,۰	-۹	-۱۵	فرانسه